

บทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน ส.ปป. ลาว : ความเชื่อ

ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมาย

The Chanting Text in The Funeral of The Ethnic Taidum in Lao People's Democratic Republic: Beliefs, Traditions, Rituals and Meanings

สุนทร วรหาร¹

Suntorn Worahan

¹สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Thai Language Program, Faculty of Humanities and Social Science, Ubon Ratchathani Rajabhat University

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน ส.ปป. ลาว : ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมาย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ที่สื่อความหมายผ่านบทสวดพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน ส.ปป. ลาว ผลการศึกษาพบว่าการสื่อความหมายถึงการยกย่องสรรเสริญให้เกียรติผู้ตาย ความกตัญญูรู้คุณ และความอาลัยอาวรณ์ สื่อให้เห็นถึงความเชื่อซึ่งมีหลายประเด็น ได้แก่การประกอบพิธีกรรมต้องถูกต้องตามประเพณี แขนเป็นผู้นำให้กำเนิดมนุษย์และสัตว์ต่างๆ ผีและคนเมื่อตายแล้วจะต้องไม่ทำอะไรร่วมกัน เมื่อคนตายแล้วจะต้องทำพิธีบอกให้รับรู้ เชื่อเรื่องนางสังหรณ์ เชื่อว่าการที่คนเจ็บป่วยนั้นเกิดจากขวัญออกจากร่างกายไปทีอื่นแล้วไม่กลับเข้าสู่ร่างกาย เชื่อว่าการฝันร้ายจะเกิดเหตุร้ายเป็นลางบอกเหตุ สื่อเรื่องบทบาทของหญิงชายในการทำหน้าที่ในครอบครัว สื่อเกี่ยวกับวิธีการรักษาพยาบาลในอดีต สื่อเกี่ยวกับโลกทัศน์เรื่องขวัญ สื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกินหมาก สื่อให้เห็นถึงการบันทึกเส้นทางกลับสู่ถิ่นเดิมของบรรพบุรุษ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการโหยหาอดีต สื่อให้เห็นถึงเมืองในอุดมคติของชาติพันธุ์ สื่อให้เห็นถึงการให้ความสำคัญความเกรงขามเทพผู้คุ้มครอง สื่อให้เห็นถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับการดำรงอยู่หลังความตาย และสื่อให้เห็นถึงความเคารพรักความผูกพันที่มีต่อกันในวงศ์ตระกูล

คำสำคัญ: ไทดำ, บทสวด, อาเซียน, พิธีศพ, การสื่อความหมาย สปป. ลาว

Abstract

The research on the chanting text in the funeral of the ethnic Taidum in Lao People's Democratic Republic: Beliefs, Traditions, Rituals and Meanings aimed to study the cultural dimension in terms of beliefs, traditions, rituals and meanings of the chanting texts. The study found that the chanting texts implies praise of the deceased, gratefulness and mourning. It was believed that the ritual had to be properly performed according to the tradition. Otherwise, the misfortune would happen. The study also found that there were widely held beliefs. Taen or heavenly god was the one who gave life to humans and animals. Spirits and humans had to avoid doing things together as doing so could lead to illness and death of humans. It was believed that someone had to tell the dead that they had departed this world. Taidum ethnic tribe believed that the illness the person suffered happened because 'Khuan or soul' left a body and never returned. A nightmare or bad dream indicated a misfortune. In the ritual, the signification in other aspects found. The ritual explained the role played by men and women in the family. It explained illness treatment method in the past. In addition, the ritual symbolized or explained the following: a concept on Khuan, betel chewing of the local folks, a route record by ancestors, nostalgia, an ideal town of the ethnic group, reverence and fear for the protector gods, the afterlife world, love and bond of the family.

Keywords: Taidum, chanting text, ASEAN, funeral, meanings, Lao PDR

บทนำ

วัฒนธรรมของแต่ละประเทศนั้นจะมีทั้งวัฒนธรรมโดยรวมของประเทศและวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นและในแต่ละท้องถิ่นก็จะมีวัฒนธรรมเฉพาะของแต่ละชาติพันธุ์ย่อยลงไปอีก สำหรับในกลุ่มประเทศอาเซียนนั้นก็มีผู้คนหลายกลุ่มหลายชาติพันธุ์ และบางชาติพันธุ์ก็จะเคร่งในวัฒนธรรมของตนมีความยึดมั่นถือมั่นในวิถีวัฒนธรรมของชาติพันธุ์เป็นสำคัญโดยเฉพาะชาติพันธุ์ไทดำ ซึ่งเป็นชาติพันธุ์ที่กระจายอยู่ในหลายประเทศทั้งในประเทศเวียดนามเขตสิบสองจุไท (เวียดนามเหนือ) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และในประเทศไทย (Na Thalang, 2002)

ชาวไทดำมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีความเชื่อประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรมที่งดงาม มีการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ มีภาษาพูดภาษาเขียนเป็นของตนเอง จึงได้มีการเขียนบันทึกสิ่งต่างๆ ไว้มากมาย สิ่งใดก็ตามทุกอย่างที่บรรพบุรุษได้สั่งสมสืบทอดสู่ลูกหลานไม่ขาดสาย จนเผ่าไทดำจะนับถือผี เช่น ผีพ่อ ผีแม่ ผีเรือน ผีบ้าน ผีเมือง ผีป่า และผีนา เป็นต้น แต่ผีที่มีความสำคัญเป็นลำดับแรกคือ ผีเรือน ทุกเรือนจะตั้งร้านบูชาผี (เทวดาเรือน) ซึ่งจะเป็นที่สถิตวิญญาณของพ่อแม่และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ดังนั้นสถานที่ที่ชาวไทดำต้องสักการบูชากราบไหว้จึงได้แก่ เทวดาเรือน หอผีบ้าน หิ้งผีมด ป่าช้า เป็นต้นนอกจากนั้นยังมีประเพณีที่เกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ ได้แก่ ประเพณีเสนเหือนหรือประเพณีเสนผีเรือนเพราะเชื่อว่าถ้าได้เสนแล้วผีบรรพบุรุษจะมาปกป้องรักษาให้เกิดความสุข ความเจริญ จะเห็นได้ว่าชาวไทดำให้ความสำคัญนับถือบรรพบุรุษหรือผู้อาวุโสเป็นอย่างมาก ดังนั้นเมื่อพ่อแม่หรือผู้อาวุโสเสียชีวิตชาวไทดำจะให้ความสำคัญอย่างยิ่ง มีการจัดพิธีกรรมที่ละเอียด ซับซ้อน ทุกขั้นตอนจะมีบทสวดประกอบพิธี และในบทสวดนั้นจะสะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์ความเชื่อ ประเพณี ขั้นตอนของพิธีกรรม ตลอดจนบันทึกเรื่องราววิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณี ในอดีตของบรรพบุรุษ เพื่อเป็นการเตือนสั่งสอนหรือสื่อความหมายบางอย่างมายังลูกหลานเพื่อไม่ให้ลืมอดีต ความเป็นรากเหง้าชาติพันธุ์ของตน บรรพบุรุษไทดำถูกกระทำจนต้องอพยพโยกย้ายถิ่นฐานพลัดพรากจากกันไป จากต้นกำเนิดที่สิบสองจุไทยมาที่ สปป.ลาว ซึ่งถือว่าเป็นกลางทางและบางส่วนได้ถูกกวาดต้อนมาไว้ที่ประเทศไทยนับว่าเป็นปลายทาง

ผู้วิจัยได้มีโอกาสดูไปสัมผัสกับวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทดำเมืองซอน แขวงหัวพัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อเก็บข้อมูลคำขับไทดำ เมื่อปี พ.ศ. 2553-2554 มีกรณีประเด็นที่ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกสะอึกแล้วทำให้เกิดความสนใจเกี่ยวกับ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายของชาวไทดำ ซึ่งเรื่องมีอยู่ว่า ผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับคำขับเพื่อทำวิจัยในระดับคุุณวิพนิตและได้ข้อมูลว่ามีช่างขับซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญมาก จำพเจ้าได้เข้าไปทำความรู้จักคุ้นเคยและเก็บข้อมูลในเบื้องต้นแต่ด้วยความจำกัดในเรื่องเวลาจึงต้องกลับประเทศไทยและได้นัดแนะกับผู้ให้ข้อมูลว่าจะกลับมาเก็บข้อมูลใหม่ในโอกาสต่อไป เมื่อจำพเจ้ากลับไปเก็บข้อมูลอีกครั้งปรากฏว่าปราชญ์ชาวบ้านผู้นั้นไม่สามารถให้ข้อมูลคำขับได้เป็นเวลา 1 ปี เหตุผลเนื่องจากคุณแม่ได้เสียชีวิต ซึ่งจากการสอบถามคุณพ่อ Lucanbboonta (2010) ท่านได้ชี้แจงประเพณีการตายของชาวไทดำว่าจะมีข้อห้ามข้อหนึ่งคือหากพ่อแม่เสียชีวิตลูกจะต้องไว้ทุกข์ 1 ปี ห้ามแสดงออกซึ่งความรื่นเริงไม่ให้มีการขบการร้อง ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยหันกลับมาสนใจ

เกี่ยวกับประเพณีการตายของชาวไทยคำว่าทำไมจึงต้องเคร่งในประเพณีนี้กันมาก เพื่อไม่ให้เสียเวลาเปล่าผู้วิจัยจึงพลิกวิกฤติเป็นโอกาสหันมาเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีการตายแทน ซึ่ง (Lueangkumma, 2011) ปราชญ์ชาวบ้านผู้ซึ่งเชี่ยวชาญในประเพณีพิธีกรรมเล่าว่าปกติแล้วพิธีกรรมในงานศพจะเป็นเรื่องเฉพาะภายในของชาวไทยคำจะมีความเคร่งครัดทุกขั้นตอน โดยเฉพาะบทสวดของชาวไทยคำที่ใช้ในพิธีจะมีความยาวมากและใช้ประกอบในพิธีทุกขั้นตอนจะนำมาอ่านออกเสียงเล่นทั่วไปไม่ได้ ยกเว้นแต่ใช้ประกอบพิธีกรรมหรือสำหรับผู้ที่จะฝึกหัดเพื่อเป็นผู้สืบทอดพิธีกรรมเท่านั้น แต่ด้วยความคุ้นเคยและความเมตตาที่ท่านมิให้ผู้วิจัย ผู้วิจัยจึงได้สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีการตายอันจะเป็นประโยชน์ในการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติตนเมื่อลงเก็บข้อมูลในชุมชนไทยคำต่อไปขณะเดียวกันผู้วิจัยก็ได้ขอบทสวดในพิธีศพ (บันทึกไว้โดยนักวิชาการลูกหลานชาวไทยคำเป็นภาษาลาว) เพื่อไปศึกษาเรียนรู้ ซึ่งท่านก็ให้แต่ไม่สามารถอ่านให้ฟังได้ ให้อ่านและศึกษาด้วยตนเองห้ามอ่านออกเสียงหากไม่เข้าใจคำศัพท์ใดก็ให้ถามโดยการพูด

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาบทสวดในพิธีศพของชาวไทยคำเมืองซ່อน แขวงหัวพัน สปป. ลาว พบว่าในบทสวดจะสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และมีการสื่อความหมายบางอย่างจากบรรพบุรุษถึงลูกหลาน มีการบันทึกประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตดั้งเดิมแฝงฝังอุดมการณ์ ให้ลูกหลานไทยคำสืบทอด ทำให้เกิดความสนใจว่า บทสวดในพิธีศพของชาวไทยคำใน สปป. ลาว ได้บันทึกเนื้อความที่สะท้อนให้เห็นถึง ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม การปลูกฝังจิตสำนึก อุดมการณ์ อะไรไว้บ้าง การศึกษาดังกล่าวจะทำให้เกิดประโยชน์ในวงวิชาการโดยเฉพาะด้านคติชนวิทยา มานุษยวิทยาและไทยศึกษา อีกทั้งเป็นประโยชน์ในการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจเพื่อนบ้านในมิติวัฒนธรรมโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทยคำ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความเชื่อประเพณีพิธีกรรมที่สื่อความหมายผ่านบทสวดพิธีศพของชาติพันธุ์ไทยคำใน ส.ปป. ลาว

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายผ่าน บทสวดในพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำใน ส.ปป. ลาว โดยจะเก็บข้อมูลที่เมืองซอน แขวงหัวพัน เป็นหลัก นอกจากนั้นยังเก็บข้อมูลที่เมืองเฟื่อง และที่นครเวียงจันทน์

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยผู้วิจัยจะใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์โดยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล มีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเก็บข้อมูลภาคสนามดังต่อไปนี้

1.1 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกตามประเด็นที่ศึกษาค้นคว้า ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องชาวไทดำ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านสื่อความหมายทางวัฒนธรรม เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม

1.2 เก็บข้อมูลภาคสนาม เก็บรวบรวมข้อมูลบทสวดในพิธีศพ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมของชาวไทดำใน ส.ปป. ลาว โดยสังเกตแบบมีส่วนร่วมถ้าพบสถานการณ์จริง สัมภาษณ์ บันทึกเสียงคำสัมภาษณ์

2. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์การสื่อความหมายในด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม จากบทสวดพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน ส.ปป. ลาว

3. การนำเสนอข้อมูลผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description)

การวิเคราะห์ข้อมูล

บทสวดในพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำกับการสื่อความหมายเป็นการถอดรหัสหรือตีความจากตัวบทเพื่อให้ได้สาระสำคัญที่แฝงอยู่ในเนื้อความว่าผู้เขียนต้องการจะสื่ออะไรมายังผู้อ่านสำหรับความหมายที่ปรากฏในเนื้อความนั้นมีทั้งความหมายนัยตรงหรือความหมายตรงตามพจนานุกรมไม่ต้องตีความและอีกความหมายหนึ่งเป็นความหมายโดยนัยหรือความหมายแฝงซึ่งต้องพิจารณา

หรือตีความจากน้ำเสียงของผู้เขียนหรือบริบทอื่นในสาร ว่าต้องการบอกอะไรแก่ผู้อ่านผู้ฟัง ดังนั้น ผู้อ่านผู้ฟังต้องใช้สติปัญญาใคร่ครวญพินิจพิจารณาที่จะรู้เข้าใจหรือมองเห็นสาระสำคัญนั้นได้ สำหรับความหมายที่ปรากฏในเนื้อความนั้น (Barthes, 1967 cited in Kaewtep, 2006) ได้แบ่งประเภทความหมายในการสื่อสารที่บรรจุอยู่ในสัญลักษณ์ทุกอย่างว่ามี 2 ความหมายด้วยกันคือ ความหมายโดยอรรถ (Denotative meaning) นักวิชาการบางท่านระบุศัพท์เป็นไทยว่า “ความหมายตรง” เป็นตัวหมายถึง (signified) ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาอย่างภววิสัย (objective) เป็นความหมายที่เข้าใจกันตามตัวอักษร เป็นความหมายที่เข้าใจตรงกันเป็นส่วนใหญ่ และมักเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป อีกความหมายหนึ่งคือความหมายโดยนัย (Connotative meaning) นักวิชาการบางท่านระบุศัพท์เป็นไทยว่า “ความหมายแฝง” คำว่าความหมายโดยนัยนั้น เป็นตัวหมายถึงที่ประกอบสร้างขึ้นอย่างตรงกันข้ามกับความหมายโดยอรรถกล่าวคือ ถูกประกอบสร้างขึ้นมาอย่างเป็นอัตวิสัย (subjective) ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอัตวิสัยในระดับบุคคลหรือ อัตวิสัยในระดับสังคม ความหมายโดยนัยนี้เป็นความหมายชั้นที่สอง ส่วนวัฒนธรรมที่ปรากฏในสารที่ผู้แต่งต้องการจะสื่อออกมานั้นย่อมมีความหลากหลายที่ผู้แต่งคัดสรรเห็นว่าดีงามเหมาะสมต้องการจะสื่อออกมาเพื่อให้เกิดประโยชน์เกิดมรรคผลบางอย่างต่อคนในสังคมของตนสำหรับการสื่อความหมายผ่านบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน สปป. ลาว ซึ่งเป็นวัฒนธรรมย่อย จะทำให้เข้าใจความเป็นไททั้งในประเทศและไทในต่างประเทศมากยิ่งขึ้นซึ่งพบการสื่อความหมายในหลายประเด็นดังต่อไปนี้

1. การยกย่องสรรเสริญให้เกียรติผู้ตาย เมื่อคนตายไปแล้วในการประกอบพิธีจะต้องพูดถึงคุณความดีเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ตายซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไททั่วไปจะไม่กล่าวถึงพฤติกรรมในด้านลบสิ่งที่ไม่ดีไม่งามที่เคยกระทำไว้ เป็นการให้อโหสิกรรมต่อกันให้เลิกแล้วต่อกันในสิ่งที่เคยกระทำอันล่วงเกินต่อกันสิ่งที่คับข้องหมองใจกันก็ให้เลิกแล้วต่อกัน ดังข้อความว่า “ซังเจ้า...เป็นผู้สร้างสภาพนาประเทศชาติ นำบ้านนำเมือง ก็ได้หลายฟ้าหน้าปี”

2. ความกตัญญูรู้คุณ และความอาลัยอาวรณ์ โดยเฉพาะผู้ที่ตายเป็นพ่อแม่ชาวไทดำจะจัดงานศพให้อย่างเต็มความสามารถสิ่งให้นำมาทำเป็นอาหารให้วิญญาณผู้ตายกินจะต้องเป็นวัวหรือควายจะไม่เอาสัตว์เล็กซึ่งจะดูไม่เหมาะสมกับที่ท่านได้เลี้ยงดูลูกหลานซึ่งนับว่ามีบุญคุณอย่างยิ่ง ดังข้อความว่า “ลู่เจ้า...บ๊ะให้ไปบ่ไล่ให้ฝ้าย จังมีหมูโคหนึ่ง มาฆ่าเฝ้าตายให้เจ้ากินเนื้อ ตื่น ตื่น ตื่น ตื่นกินข้าวกินนย ปัดพาเผื่อนกินนย ปัดพาลายกินข้าว กินข้าวกินให้หลาย กินนยกินให้อิ่ม”

3. ความเชื่อ การสื่อความหมายด้านความเชื่อผ่านบทสวดมีหลายประเด็น ดังนี้

3.1 การประกอบพิธีกรรมต้องถูกต้องตามประเพณีหากทำไม่ถูกต้องแล้วจะเกิดเหตุร้ายขึ้นดังข้อความว่า “เปิงนั้นแก่งยามนั้น ยังมีเอื้อยนาเงี้อนางคำ ไปตั้งหลืออยู่เถนเหนือ แะบ่าวบ่ตกแะบ่กัว บ่ล่อง เสาจ้งเอาโงมาเหยียดเอาโตะเขียดมาคอย เอาโตะหอยมาเหยียดวางเหล้า เอนกเกล้ามาเย็ด (ทำ) เจ้าปาง เอาแมงง่วนเขียวมาเย็ดนางล่ำม เอาแพผืนคิมาห่มโตะแบ้ เอาเลื้อดาเย้ามาให้โตะควายนอน ฟ้างมีดมาปานอ่างห้อม ฟ้างค้อมมาปานอ่างนิน ฟ้างตื่นจ้งคัง เม็ดฝนท่มะม่วย จู้ห้วยน้ำจุ่นอง... น้ำจ้งดุ่มท่วมฟ้า น้ำจ้งห่ม่าท่วมเถน คนอยู่หนึ่งเมืองได้เมืองหลุ่มตายเหม็ด เป็ดไก่หนึ่งเมืองหลุ่มตายกอง จู้สิ่งจู้ตายกอง จู้ของจู้ตายช่วย”

3.2 แถนเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษย์ หลังจากเกิดน้ำท่วมโลกมนุษย์แล้วแถนจึงส่งมนุษย์ลงมายังโลกโดยให้ท้าวจวงและท้าวเงินนำคนลงมายังโลกมนุษย์ ดังข้อความว่า “เปิงนั้นแก่งยามนั้น ยังมีท้าวจวงแก่งเจ้าเงิน จ้งได้ผกคนลงเมืองได้เมืองหลุ่ม สามฮ้อยสามสิบสิ่งพันส้า ห้าฮ้อยห้าสิบสิ่งพันคน สิ่งเลื่องผกลงเย็ดหมอ สิ่งล่อผกลงเย็ดท้าว เอาลงเต้งข้าวเต้งปลา ผกลงเต้งสามฮ้อยสามสิบสิ่งข้าวในนา สามฮ้อยสามสิบสิ่งปลาใน สามฮ้อยสามสิบสิ่งพันคน”

3.3 แถนเป็นผู้ให้ชีวิตสัตว์ต่างๆ และรูปลักษณะของสัตว์ ฟ้าเป็นผู้กำหนด ดังข้อความว่า “ฟ้างจ้งฟักให้โตะจ้งลงก่อน จ้งลงบ่ได้ จ้งจ้งฮ้องอำบ้อ เขามันจ้งไปหน้า จ้งจ้งลงได้ ฟ้างจ้งฟักให้โตะม้าลงก่อน ม้าจ้งฮ้องฮี้แซม ม้าจ้งค่อนเขาเสีย ม้าจ้งลงได้ ฟ้างจ้งให้โตะกวางโตะฟานลงตามหลัง กวางฟานเก็บได้เขาม้าจ้งใส่หัว”

3.4 มีความเชื่อเรื่องความไม่เกี่ยวข้องกันระหว่างผีและคนเมื่อตายแล้วจะต้องไม่ทำอะไรร่วมกันไม่เช่นนั้นจะทำให้เจ็บป่วยหรือตายตามกันไปได้ ดังข้อความว่า “-มีเอียงคนกินข้าวเพื่อนหวายตายเป็นผีกินเลงกายบ่าวเขียดตั้งฟ้า กินข้าวกินให้หลาย กินงายกินให้อิ่ม กินกิชังวาปียว กินเคียวชังวาปียวผ้ายเปียว อย่าเฮียะลุมางาย อย่าหมายหลานกินหนึ่ง พี่จิ้นกูต้องน้องจิ้นกูดำ ลูกหลานจิ้นจิ้นจำเอื้อะ อย่าเฮาะลุมางาย อย่าหมายหลานกินหนึ่ง จ้งค้อยกินกิชังผู้ลวงแค่ กินเคียวชังลงคอนเนอ”

3.5 มีความเชื่อว่าเมื่อคนตายแล้วจะต้องบอกให้ผู้ตายรู้ว่าได้ตายแล้วผู้ตายจึงจะรับรู้ซึ่งผู้ที่สื่อสารกับผีได้ก็คือเขียวกก ซึ่งเป็นผู้ประกอบพิธีในงานศพ เขียวกกจะต้องเล่าเรื่องราวทั้งหมดให้ฟังว่าเป็นเพราะอะไร โดยจะเริ่มเล่าตั้งแต่สาเหตุการเจ็บป่วยความพยายามของลูกหลานที่จะรักษาให้หายแต่สุดท้ายก็ถึงแก่ความตาย ดังข้อความว่า “มาฮอดนาที่ปีนี้เป็นปีกล้าฟ้าแสง ต้องใส่ได้เจ็บ อาบนน้ำบ่เย็น เสนพอนบ่ห้อม ไปเป่ากั๊บบมา เฮยาหยากั๊บบห้อม จ้งได้เหม็ดคั๊บบตา เมื่อสู่ด้าสู่สัง”

3.6 มีความเชื่อเรื่องลางสังหรณ์ เชื่อว่าเมื่อจะเกิดเหตุไม่ดีจะมีลางบอกเหตุ ซึ่งลักษณะของลางบอกเหตุนั้นจะเป็นเหตุการณ์ที่ไม่ปกติแต่มาเกิดขึ้นให้เห็น นั่นคือให้รู้ว่าจะเกิดเหตุไม่ดีขึ้นกับตัวเอง ดังความว่า “ไปหน้าไฮเลิงบาย เจ้าจ้งถอดพริ้มก่ำล่าวมอน ถอนเอาพริ้มบางล่าวปาน พันเถื่อหนึ่งพริ้มเจ้าจะ ละสีห้าบาดพริ้มเจ้าบ้านจำสัน ดินคำฟุ้งเข้าปะ ตะน้อยกินฝ่ามือ เจ้าก็หว่าไ้ลางร้าย”

3.7 มีความเชื่อว่าเคราะห์ร้ายทั้งหลายซึ่งชาวไทดำเรียกว่า “เจ็ญ” ซึ่งเป็นลักษณะของลางบอกเหตุร้าย ถ้าเกิดสิ่งเหล่านี้สิ่งทีตามมาจะเป็นเหตุร้ายซึ่งเรียกว่าเจ็ญ สิ่งที่เป็นเคราะห์เจ็ญได้แก่ ไหวข้าวเป็นเลือดคือข้าวเกิดมีสีแดงคล้ายเลือดซึ่งปกติข้าวสารจะมีสีขาวแต่กลับกลายเป็นสีแดงคล้ายเลือด “จคจีตคเพื่อนหงาย จินายตคพาข้าว” ความหมายคือมีจคจีซึ่งเป็นแมลงตกลงในชุดสำหรับอาหาร ขณะที่รับประทานนี่ก็เป็นเคราะห์เจ็ญทันที ซึ่งเคราะห์เจ็ญเหล่านี้จะหมดไปถ้าหากมอบให้แก่ผู้ตายให้นำไปด้วย สิ่งไม่ดีเหล่านี้ก็จะไม่เกิดกับลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่

3.8 มีความเชื่อว่าการที่คนเจ็บป่วยนั้นเกิดจากขวัญออกจากร่างกายไปที่อื่นแล้วไม่กลับเข้าสู่ร่างกาย การไปอยู่ที่อื่นอาจจะเนื่องมาจากหลงไปเที่ยวเล่นหรือไม่ก็ถูกจับไปเพราะมีความผิดอะไรบางอย่างหรือขวัญอาจจะมีความผิดปกติไม่มีพลังขาดความเข้มแข็งจึงเกิดเจ็บป่วยขึ้น ดังความว่า “สิบห่อข้าวหมอลา สิบห่อปลาหมอล่อย สียะขวัญเจ้าบ่ย่อน อ่อนขวัญเจ้าบ่มา ยังเป็นคับคางซังหึ่งห้อย เป็นหล่อยๆ ซังควาบิน มดก็ว่าบ่ดี ... ทางอยู่เอือนแล้วหมองทางไปเสียไปหนองแล้วเกี้ยง... ขวัญเจ้ายังไปเกี้ยวเลาไ้ลุ่มนา ไปเกี้ยวคาไ้ลุ่มบ้าน ยังไปปั่นดินคำเย็ดแทน ปั่นดินแน่นดินแก่นเย็ดเอือน มดก็ว่าบ่ดี”

3.9 มีความเชื่อว่าการฝันร้ายจะเกิดเหตุร้ายเหมือนเป็นลางบอกเหตุต้องมอบให้แก่ผู้ตายให้นำไปด้วยแล้วสิ่งร้ายเหล่านั้นจะได้ไม่เกิดขึ้นกับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่สิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายเรียกว่าเงินจะต้องมีพิธีมอบเงินให้แก่วิญญาณให้นำไปด้วยสิ่งที่เป็นเจ็ญมีดังในข้อความต่อไปนี้ “นอนคินฝันบ่หมา หน้าไ้ฝนับดี ฝันขึ้นไม้บ่ลง ฝันเข้าดงบ่ออก ฝันหยอกเล่นแม่แก่หล่อเมืองผี ท่านว่าเงินกับข้าว เจ้าว่าแก้วกับแสง”

4. สื่อความหมายเรื่องบทบาทของหญิงชายในการทำหน้าที่ในครอบครัวผู้ชายจะเป็นผู้นำเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงจะเป็นแม่บ้านแม่เรือนทำกับข้าวกับปลาดูแลการงานในบ้านในเรือนเป็นสำคัญ ส่วนฝ่ายชายจะต้องทำงานนอกบ้าน ทำไร่ทำนาหรือทำงานที่หนักต้องใช้กำลังมาก ดังความว่า “ผู้หญิงแล้วจ้งเอาไม้ตาย ผู้ชายจ้งเอาไม้คิบ เอาไม้คิบมาเย็ดเตาะเอาไม้ดอกมาเย็ดหลัว...กางจ้านห

นั่งเอนค้ำยังสกหม้อเหมือด ตั่งหม้อเหมือดนางเชียวมาลาตง ตั่งหม้อฝางนางเชียวมาย้อม แพเคื่องแดง มาตะในส้าว...ยังมีแถบนางเชียวมาตา อำนางเชียวมาก้องมาป่น ยังมีกาบพริ้วเชียวมาลาน กาบขวาน เชียวมาละ”

5. สื่อความหมายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำจะรักษาโดยใช้ยาสมุนไพรและทางไสยศาสตร์โดยมีหมอเป็นผู้ประกอบพิธี ซึ่งเป็นวิถีดั้งเดิมของชาติพันธุ์ไทโบราณที่ถือปฏิบัติกันมาซึ่งคนในยุคปัจจุบันอาจจะถือว่าไม่ทันสมัย ดังความว่า “จั่งเอนะลาตงไสมา ให้เจ้าเคี้ยว ให้เจ้าวางเสียหนาว เจ้าก็บ่วงเสียหนาวได้ เอนะลาตงปาว มาให้เจ้าเคี้ยว ให้เจ้าวางเสียได้ เจ้าก็บ่วงเสียได้ได้ ลูกเจ้าจั่งอุ้มเสือไปสู่มด ปดเสือไปสู่หมอ ขอแพไปสู่เยี่ยง ผีเลิงบ่หว่า ห่าเลิงท่บ่ที่ ผีบ้านหากินเยี่ยง ผีเมืองหากินแบ่”

6. สื่อความหมายถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับขวัญว่าแบ่งขวัญออกเป็น 3 ส่วน คือส่วนที่อยู่ป่าเหว (ป่าช้า) ที่ทำเอียว (ทำเป็นเรือนขนาดเล็กลักษณะเดียวกันกับศาลเจ้าเชื่อว่าให้เป็นบ้านที่พักอาศัยของขวัญ) ให้ป็นดินดำทำแท่นป็นดินแน่นดินแก่่นทำเรือนน่าจะเป็นขวัญปลาย ส่วนขวัญกลางจะเชิญไปไว้เป็นค้ำ (บรรพบุรุษ) ให้ปกปักษ์รักษาลูกหลานจะเชิญไปไว้ที่กะหลอห้อง (หิ้งบูชา) กะหลอห้องต้องจัดไว้เป็นห้องหรือเป็นที่เฉพาะต้องให้ความเคารพถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ส่วนขวัญกจะให้กลายไปบนท้องฟ้าไปที่เมืองแถนเพราะขวัญกถือว่าเป็นยอดขวัญเป็นขวัญชั้นสูงเหมือนกับต้นไม้ส่วนกก (ท่อนแรก) ใช้ทำประโยชน์ได้มากมีความสำคัญสูง ส่วนท่อนกลางก็สำคัญรองลงมาแต่น้อยกว่าส่วนแรก สำหรับส่วนปลายนำมาใช้ประโยชน์ได้น้อยเพราะมีขนาดเล็กไม่ค่อยมีแก่นดังนั้นการให้ความสำคัญก็ลดลงตามลำดับ ดังข้อความว่า “ไปสู่ค้ำตันทองค้ำหนองเอียว ค้ำเกี่ยวน้อยคงปี ค้ำดินนอนกองพื้นค้ำชันค้ำไม้ผุนอนดิน ไปอยู่ที่กองพอนใหญ่ไปป็นดินดำทำแท่นดินแน่นดินแก่่นทำเรือน ...ขวัญกให้เจ้ากลายขวัญปลายให้เจ้าอยู่”

7. สื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกินหมาก เพราะเมื่อมีกิจกรรมต่างๆ มักจะมีหมากเข้าไปเกี่ยวข้องจากบทสวดนี้จะไม่ได้กล่าวถึงการสูบบุหรี่ แต่ปรากฏวัฒนธรรมการกินหมากหรือเคี้ยวหมากจากบทสวดข้างต้นกล่าวว่า “นั่นก็จุตพักที่หนึ่งเสือเปยกขึ้นอย่าตากหมากคำเดียวให้เคี้ยวแล้วกลายไป” นี่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมการกินหมากทั้งชายและหญิงเป็นสำคัญ นอกจากนั้นในข้อความนี้ยังสื่อให้เห็นถึงความยากลำบากในการเดินทางไปเมืองแถนของดวงวิญญาณหรือขวัญของชาวไทดำ ในขณะที่เดินทางนั้นหนทางมีความยากลำบากเดินทางไกลในโลกของวิญญาณนั้นจะมีความหนาวเย็นมากเสื้อผ้าก็ต้องเปยกขึ้นแต่ไม่ให้ตากเพราะจะทำให้เกิดความหนาวเย็นยิ่งขึ้น ส่วนความว่า “หมาก

คำเดียวให้เคี้ยวแล้วกลายไป” นั่นเป็นการบอกให้มีความเร่งรีบอย่างนั้นทำให้ใช้ระยะเวลาเพียงชั่วกินหมากหมดหรือเสร็จเท่านั้นก็ให้เดินทาง หากปล่อยให้มันนานจะทำให้หลงระเหิงหรือจิตวอกแวกออกนอกเส้นทางจนหลงทางได้

8. การบอกทางเป็นการสื่อความหมายให้เห็นถึงการบันทึกเส้นทางกลับสู่ถิ่นเดิมของบรรพบุรุษ เป็นการโหยหาอดีตคือจะบอกเส้นทางจากถิ่นหรือเมืองนั้นๆ ไปจนถึงเมืองแกลงเมืองลอ ดังนั้นในพิธีศพซึ่งเป็นพิธีที่ประเพณีของชาวไทดำในชุมชนหมู่บ้านทุกคนต้องมาช่วยงานกันห้ามทำงานส่วนตัวจะต้องพักไว้ก่อนไม่เช่นนั้นก็จะผิดจาริตประเพณี การนำบันทึกเส้นทางมาใส่ในบทสวดจึงเป็นกุศโลบายให้ลูกหลานได้รู้เส้นทางกลับภูมิลำเนาเดิมในสมัยก่อนนั้นบรรพบุรุษไทดำบางส่วนที่คิดที่จะกลับถิ่นฐานเดิม (สำหรับกลุ่มที่ถูกบังคับกวาดต้อนมา) แต่เมื่อมาถึงรุ่นหลังสืบต่อมาก็ได้ปรับตัวหรือเคยชินกับถิ่นฐานใหม่ก็ไม่คิดจะย้ายไปไหนการบอกทางจึงเป็นเพียงประวัติศาสตร์ทำให้รู้จักตนเองว่ามีรากเหง้ามาจากที่ใด ดังความว่า “ขวัญกให้เจ้ากลายขวัญบายให้อยู่ ไปเกี่ยวหลังไปวังข้างไปเมืองเก่าถึงหาดทรายหลวงนั้นก็ทำเลงหนึ่งให้เจ้าพัก เสือเปยกเจ้าอย่าตากหมากคำเดียวให้เจ้าเคี้ยวแล้วกลายไป”

9. สื่อความหมายให้เห็นถึงเมืองในอุดมคติของชาติพันธุ์ไทดำ ซึ่งจะกล่าวพรรณนาไว้ในเมืองแกลงซึ่งมีลักษณะคล้ายกับเมืองในอุดมคติของศาสนาพุทธ ได้แก่ยุคพระศรีอาริยมตตริยซึ่งมีความเพียบพร้อมอยู่สุขสบายที่ชาวพุทธศาสนาปรารถนา ดังข้อความว่า “ตกเมืองเป้าปู่หันดื้อ เห็นถ่อมฟาน จั่นถ่อถั่วย กลั่วยอ้อยจั่นในสวน สาวเสื่อลั่นถ่อวาด เสื่อสาคลั่นถ่อคำ ถ่าเมืองจั่นปายด้าย ผู้ฮ้ายได้เมียด ผู้ดีซำบ่หว่า เมื่อนกินสังบ่เหม็ด เมืองผิดสังเล็กน้อยเพียเจ้าบ่ไหม เป็นคิด้จใจแล้วอยู่ เมืองเลียนฟาน ถ่าข้าวบ่ได้วี หัวหวิบ่ได้เกา นอนตื่นเช้ามันหะเป็นโมย ดั้นข้าวพอขวานบัก กุดผักพอขวานป้า โตเปิดฆ่าเจ็ดเถื่อแล้วกินมาไส พ่อไก่อฆ่าเจ็ดเถื่อแล้วกินมาซัน...” จะเห็นได้ว่าจากข้อความนี้แสดงให้เห็นความสวยงามในบ้านเมืองผู้คน ความสงบสุขร่มเย็นในการอยู่ร่วมกันและความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร นี่ก็ความเป็นเมืองแกลง

10. สื่อความหมายให้เห็นถึงการให้ความเคารพความเกรงขามเทพผู้คุ้มครองผู้เป็นใหญ่ซึ่งได้แก่แกลงซึ่งเป็นผู้มีอำนาจ ทุกอย่างที่เป็นของแกลงถือว่าเป็นของสูงจะต้องให้ความเคารพ ดังความว่า “กินเหล้าหนึ่งเมืองแกลงอย่ากล่าวกล้า บ้าเหล้าหนึ่งเมืองแกลงอย่ากล่าวหาญ เห็นเมียแกลงอย่าไ้เห็นไก่แกลงอย่าแล”

11. สื่อความหมายให้เห็นถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับการดำรงอยู่หลังความตายว่าเสมือนกับวิถีชีวิตปกติทั่วไปต้องมีข้าวของเครื่องใช้มีการสร้างบ้านเรือนทำไร่ทำนาจำเป็นต้องใช้เงินในการแลกเปลี่ยน ดังตัวอย่างความว่า “เจื่องของเจ้าฮือมีทนี่ ให้เจ้าจื่อจำเอาเนื้อ อย่าให้ตกกลางช่วง อย่าให้ห่างกลางทางเนื้อ เจ้าจื่อแล้วจั่งตื่นแต่งลำ...เจ้าไปปั้นดินดำเย็ดแทน ปั้นแผ่นพื้นดินแก่นเย็ดเฮือน”

12. สื่อความหมายให้เห็นถึงความรักความผูกพันความเคารพที่มีต่อกันในวงศ์ตระกูล เช่นการนับถือคำในสิ่งเดียวกันเมื่อตายไปให้ไปถามหาญาติพี่น้องสิ่งเดียวกันและก็นำพานข้าวไปฝาก ดังความว่า “อ่อมไหกลิ้งลงทำปู้ยาโลมเมื่อบ้านเมื่อเมืองเฮาด้อ พานข้าวจั่งเอาไปหยาย พานแลงงายเจ้าจั่งเอาไปข้าวเนื้อ เมื่อเมืองบนตามข้าวหาบ้า เมื่อเมืองฟ้าถามข้าวหาสิงหาชาว เจ้าเนื้อ”

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการสื่อความหมายจากบทสวดในพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำใน ส.ป.ป. ลาว: ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมาย จะเห็นว่าการสื่อความหมายที่เด่นชัด 12 ประการ ได้แก่การยกย่องสรรเสริญให้เกียรติผู้ตาย ความกตัญญูรู้คุณ และความอาลัยอาวรณ์ สื่อความหมายให้เห็นถึงความเชื่อ ซึ่งมีหลายประเด็น ได้แก่การประกอบพิธีกรรมต้องถูกต้องตามประเพณีหากทำไม่ถูกต้องแล้วจะเกิดเหตุร้ายขึ้น แดนเป็นผู้นำให้กำเนิดมนุษย์และสัตว์ต่างๆ ผีและคนเมื่อตายแล้วจะต้องไม่ทำอะไรร่วมกันไม่เช่นนั้นจะทำให้เจ็บป่วยหรือตายตามกันไป มีความเชื่อว่าเมื่อคนตายแล้วจะต้องบอกให้ผู้ตายรู้ว่าได้ตายแล้วผู้ตายจึงจะรับรู้ เชื่อเรื่องนางสังหรณ์ เชื่อว่าเคราะห์ร้ายทั้งหลายซึ่งชาวไทดำเรียกว่า “เข็ญ” ซึ่งเป็นลักษณะของนางบอกเหตุร้าย ถ้าเกิดสิ่งเหล่านี้สิ่งที่ตามมาจะเป็นเหตุร้ายซึ่งเรียกว่าเข็ญ เชื่อว่าการที่คนเจ็บป่วยนั้นเกิดจากขวัญออกจากร่างกายไปที่อื่นแล้วไม่กลับเข้าสู่ร่างกาย เชื่อว่าการฝันร้ายจะเกิดเหตุร้ายเป็นนางบอกเหตุต้องมอบให้แก่ผู้ตายให้นำไป สื่อความหมายเรื่องบทบาทของหญิงชายในการทำหน้าที่ในครอบครัวสื่อความหมายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล สื่อความหมายถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับขวัญสื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกินหมาก สื่อความหมายให้เห็นถึงการบันทึกเส้นทางกลับสู่ถิ่นเดิมของบรรพบุรุษ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการโยกหาอดีตสื่อความหมายให้เห็นถึงเมืองในอุดมคติของชาติพันธุ์สื่อความหมายให้เห็นถึงการให้ความเคารพยำเกรงเทพผู้คุ้มครองสื่อความหมายให้เห็นถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับการดำรงอยู่หลังความตายสื่อความหมายให้เห็นถึงความรักความผูกพันความเคารพที่มีต่อกันในวงศ์ตระกูล เป็นต้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน สปป. ลาว : ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายจะเห็นว่าจากความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อกันเมื่อมีความเชื่อแล้วนำมาซึ่งพิธีกรรมเมื่อกระทำพิธีกรรมนั้นจนเป็นเป็นธรรมเนียมนิยมก็จะกลายเป็นประเพณีไป สำหรับในพิธีกรรมงานศพของชาติพันธุ์ไทดำกลายเป็นความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมที่ที่ฝังแน่นสืบต่อกันมาชั่วบรรพบุรุษ ในพิธีศพจะมีบทสวดในทุกขั้นตอน เนื้อความของบทสวดจะแตกต่างกันออกไปแต่ก็มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องเป็นเอกภาพเชื่อมโยงต่อกัน จากความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมและบทสวดนี้จะเห็นว่ามี การสื่อความหมายทำให้เข้าใจความเป็นตัวตนความเป็นอัตลักษณ์ของชาวไทดำผ่านมิติของวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

จากผลการศึกษาพบว่าผลการศึกษาพบว่าการสื่อความหมายถึงการยกย่องสรรเสริญให้เกียรติผู้ตาย ความกตัญญูรู้คุณ และความอาลัยอาวรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Pitipat (2002) ซึ่งศึกษาเรื่องศาสนาและความเชื่อไทดำในสิบสองจุไท สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามซึ่งกล่าวว่า ประเพณีการตายหรือการจัดงานศพนั้นเป็นประเพณีที่แสดงให้เห็นถึง ความรักความกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อผู้มีพระคุณที่ตายจากไป ดังนั้นประเพณีนี้จึงนับว่าเป็นประเพณีสำคัญ การจัดงานจะมีพิธีกรรมหลายขั้นตอนมีความสลับซับซ้อน และมีความยุ่งยากต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากจึงจะถูกต้องตามประเพณีโบราณ ครอบครัวไทดำจึงจัดพิธีศพอย่างสมบูรณ์ให้เฉพาะผู้อาวุโส เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อและแม่ และจะต้องร่วมมือกันทั้งชุมชน

สื่อให้เห็นถึงความเชื่อซึ่งมีหลายประเด็น ได้แก่การประกอบพิธีกรรมต้องถูกต้องตามประเพณีอย่างเคร่งครัดซึ่งสอดคล้องกับ Sribusara (2014) กล่าวถึงพิธีกรรมของชาวไทดำไว้ในหนังสือ *ไทดำรำพัน* ไว้ว่า ชาวดำได้รักษาพิธีการตามจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัด เช่น เมื่อมีคนเจ็บป่วยจะต้องเชิญผู้ทรงคุณทางไสยศาสตร์มาทำพิธีไล่ผีและเชิญขวัญวิญญาณที่เลื่อนลอยหลงทางไปในเวลาฝัน ในงานศพ มีพิธีกรรมที่กระทำซ้ำ ๆ ซาก ๆ อยู่หลายปี เพื่อส่งวิญญาณผู้ตายให้ไปในทางที่ชอบ ในพิธีจะมีการสั้มว่ว ควาย ฆ่าไก่ ถ้าผู้ตายมีตำแหน่งสูงหรือเป็นหัวหน้าก็จะฆ่าควายเผือกหลายตัวยิ่งขึ้น ซึ่งในการทำพิธีก็จะมีกฎต่าง ๆ ของสังคม

การสื่อสารถึงความเชื่อว่า แถนเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษย์และสัตว์ต่างๆ ต้องให้ความเคารพความเกรงขามให้การเคารพบูชา ซึ่งสอดคล้องกับ Na Thalang (2002) กล่าวว่า คนไทดำนั้นมีความเชื่อว่า แถนเป็นผู้สร้างโลกสรรพสิ่งต่างๆ สร้างสัตว์ มนุษย์ เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตมนุษย์ และ

พิธีกรรมบูชาเถนแต่ละเถนก็ไม่เหมือนกันตามโอกาสและประโยชน์ที่จะได้จากเถน เช่นถ้าอยาก ร่ำรวยก็ทำพิธีเสนเถนบุญเถนจ้ง ถ้าจะขอฝนก็ทำพิธีเสนเถนสูงเถนขาว เป็นต้น

สื่อเกี่ยวกับโลกทัศน์เรื่องขวัญ เชื่อว่าการที่คนเจ็บป่วยนั้นเกิดจากขวัญออกจากร่างกายไปที่อื่นแล้ว ไม่กลับเข้าสู่ร่างกายซึ่งสอดคล้องกับ Poonsuwan (2001) ซึ่งศึกษาวิจัยเรื่อง **ลาวโซ่งกับคริสต์ศาสนา** กล่าวว่า ถ้าขวัญอยู่พร้อมเพรียงกันร่างกายก็จะเป็นสุข หากขวัญบางส่วนไม่อยู่ในร่างกายก็จะทำให้เกิดเป็นไข้ได้ทุกซั๊วร้อน ต้องทำพิธีเรียกขวัญให้กลับเข้ามาสู่ร่างกายดั้งเดิมจึงจะหายจากอาการป่วยไข้ เมื่อคนตายไปขวัญทั้งหมดก็จะออกจากร่างกายของผู้นั้นไปอย่างถาวรและกระจัดกระจายไปตามที่ต่าง ๆ กลายสภาพเป็นผี หากผู้ตายเป็นผู้อาวุโสของตระกูล ผู้ตายก็จะทำพิธีส่งขวัญ (ส่วนหนึ่ง) ไปสู่เมืองเถนบนสวรรค์ซึ่งเรียกว่า

เมืองฟ้า และรับขวัญบางส่วนให้กลับมาอยู่ที่หิ้งบูชาผีบรรพบุรุษภายในเรือนขวัญของผู้ตายส่วนนี้ก็จะกลายเป็นผีเรือน คอยคุ้มครองดูแลลูกหลานต่อไป ดังนั้นลูกหลานจะต้องทำพิธีเช่นไหว้ผีเรือน

สื่อให้เห็นถึงการบันทึกเส้นทางกลับสู่ถิ่นเดิมของบรรพบุรุษ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการโยกหาอดีตซึ่งสอดคล้องกับ Lueangkumma (2015) กล่าวว่าในบทสวดที่กล่าวว่า “ออมไหง่ลงท่า ปุ่ยามมเมื่อบ้านเมื่อเมืองเฮลลอ” หมายถึง ปุ่ยาชวนลูกหลานกลับบ้านเมืองซึ่งเป็นถิ่นฐานเดิมเหมือนกับการกลิ้งไหลงทำน้ำ ซึ่งเป็นข้อความต่อจากส่วนบอกทางจนไปถึงเมืองแฉงเมืองลอก่อนที่เขือจะส่งทางขึ้นเมืองฟ้า นั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

1. นอกจากการศึกษาการสื่อความหมายผ่านบทสวดในพิธีศพซึ่งเป็นงานอวมงคลแล้วควร จะศึกษาบทสวดในงานที่เป็นมงคลเช่นบทสวดในพิธีแต่งงาน พิธีขึ้นบ้านใหม่เพื่อให้เห็นมุมมองโลกทัศน์ในการสื่อความหมายว่ามีความต่างอย่างไร
2. ควรจะศึกษาการสื่อความหมายผ่านคำขับซึ่งเป็นการแสดงออกในขณะที่มีความสุขว่าจะมี มุมมองหรือโลกทัศน์ต่างไปอย่างไร

บทสรุป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง บทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน ส.ป.ป. ลาว : ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมาย เป็นการศึกษาเชิงวิเคราะห์และตีความเพื่อให้มองเห็นการสื่อความหมายผ่านบทสวดในพิธีศพทำให้เข้าใจโลกทัศน์ของชาติพันธุ์ไทดำว่ามีความเชื่อเกี่ยวกับผี แดน มดหมอ (ผู้ประกอบพิธีกรรม) อันจะทำให้เกิดเป็นประเพณีพิธีกรรมสืบต่อมาจากรุ่นสู่รุ่น แม้ปัจจุบันโลกจะก้าวไปไกลเพียงใดความเชื่อประเพณีเหล่านี้ยังคงอยู่ทั้งที่เป็นส่วนของการอนุรักษ์ และก็ส่วนที่ประเพณีปฏิบัติในวิถีชีวิตจริง สำหรับการสื่อความหมายผ่านบทสวดในพิธีศพนั้น ใจความสำคัญบรรพบุรุษต้องการจะสื่อความอาลัยอาวรณ์ผู้ที่จากไปแสดงออกถึงความกตัญญู และแผ่ไว้ด้วยที่มารากเหง้าของความเป็นชาติพันธุ์ไทดำว่าเป็นใครมาจากไหน

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2549). *ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : เอดิสัน เพรสโปรดักส์.
- ชวลิต อารยดิษฐ์ธรรม. (2558, ธันวาคม 25). บ้านดอนนกกมมื่น ต.ดอนตูม อ.บางเลน จ.นครปฐม สัมภาษณ์.
- บุญยงค์ มีสวัสดิ์. (2558, มีนาคม 19). อ. เขาย้อย จ. เพชรบุรี. สัมภาษณ์.
- ม. ศรีบุษรา (นามแฝง). (2522). *ไทดำรำพัน*. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.
- ไมซอน เลื่องคำมา. (2557, มีนาคม 20). เมืองซ็อน แขวงหัวพัน ส.ป.ป. ลาว. สัมภาษณ์.
- ศิราพร ณ ถलग. (2545). *ชนชาติไทในนิทาน : แลลอดแวนคติชนและวรรณกรรมพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- เสมอชัย พูลสุวรรณ. (2544). *ลาวโซ่งกับคริสต์ศาสนา*. รายงานการวิจัยโครงการวิจัยได้รับอุดหนุน จากสถาบันไทยคดีศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
- สุมิตร ปิตพัฒน์. (2545). *ศาสนาและความเชื่อไทดำในสิบสองจุไทย สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โอเอสพรีนติ้งเฮาส์.
- อุณเป้ง เลื่องบุญตา. (2557, มีนาคม 22). เมืองซ็อน แขวงหัวพัน ส.ป.ป. ลาว. สัมภาษณ์.

Translated Thai Reference

- Arayuttitam, C. (December 25, 20158). Ban Donnokkhamin, Tambon Dontoom, Banglen District, Nakornprathom. Interview. [in Thai]
- Kaewtep, K. (2006). *Sciences of media and cultural studies* (2nd ed). Bangkok: Edison Express Product. [in Thai]
- Lueanbboonta, U. (March 22, 2014). Mueangson, Huapan, Lao PDR. Interview. [in Thai]
- Lueangkumma, M (March 20, 2014). Mueangson, Huapan, Lao PDR. Interview. [in Thai]
- Meesawad, B. (March 18, 2015). Khaoyoi District, Petchabun Province. Interview. [in Thai]
- Na Thalang, S. (2002). *Tai race in tales: Viewing through the folklore glass and folk literature*. Bangkok: Matichon. [in Thai]
- Pitipat, S. (2002). *Religion and beliefs of black Tais in Sipsonjutai, Republic of Vietnam*. Bangkok: OA Printing House. [in Thai]
- Poonsuwan, S. (2001). *Song Lao and Christianity*. Research Project Financed by the Thai Studies Institute, Thammasat University. [in Thai]
- Sribusara, M. (2014). *Taidumrampan (Black Thais Lamenting)*. Bangkok: Bannakit. [in Thai]

ผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทร วรหาร
 สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ถนนราชธานี อ. เมือง จ. อุบลราชธานี
 โทรศัพท์ : 083-7986222 อีเมล : stworahan@gmail.com

Author

Assistant Professor Dr. Suntorn Worahan
 Thai Program Faculty of Humanities and Social Sciences
 Ubonratchathani Rajabhat University Ratchathani Rd., Muang District, Ubonratchathani
 Province 34000 Tel.: 083-7986222 E-mail: stworahan@gmail.com

